T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HİZMET İŞLETMECİLİĞİ
YÖNETİMİ VE TASARIMI
ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSTİHBARAT VE KARŞI İSTİHBARAT HİZMETLERİNİN ARALARINDAKİ İLİŞKİLER

Mahmut ÇORUMLU

Danışman	**Yrd. Doç. Dr. Nejdet GÜLTEPE**
Jüri Üyesi	**Doç. Dr. Erol TURAN**
Jüri Üyesi	**Doç. Dr. Abdülkadir KAYA**

KASTAMONU – 2017

TEZ ONAYI

Mahmut ÇORUMLU tarafından hazırlanan "**İstihbarat Ve Karşı İstihbarat Hizmetlerinin Aralarındaki İlişkiler**" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde savunulmuş ve oy birliği ile Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Hizmet İşletmeciliği Yönetimi Ve Tasarımı Anabilim Dalı**'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman	Yrd. Doç. Dr. Nejdet GÜLTEPE Kastamonu Üniversitesi	.....
Jüri Üyesi	Doç. Dr.Erol TURAN Kastamonu Üniversitesi	.....
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Abdülkadir KAYA Erzurum Teknik Üniversitesi	.....

18/08/2017

Enstitü Müdür V. Prof. Dr. Duran AYDINÖZÜ.....

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildirir ve taahhüt ederim.

Mahmut ÇORUMLU

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

İSTİHBARAT VE KARŞI İSTİHBARAT HİZMETLERİNİN ARALARINDAKİ İLİŞKİLER

Mahmut ÇORUMLU
Kastamonu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Hizmet İşletmeciliği Yönetimi Ve Tasarımı Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Nejdet GÜLTEPE

Günümüzde şirketlerin ve devletlerin varlığı, elde ettikleri istihbaratı kullanma ve karşı istihbarat uygulamalarına bağlıdır. Tarih içerisinde bu konuda birçok farklı örnek mevcuttur. Fakat incelenen olaylar ve durumlar değerlendirildiğinde ifadeler ve uygulamalar arasında farklılıklar olduğu görülmüştür.

Bu nedenle bu çalışmada, istihbarat ve karşı istihbaratın mevcut tanımları ve uygulamaları değerlendirilmiş ve mevcut duruma göre tanımlamalar yapılmaya çalışılmıştır.

Ayrıca yapılan tanımlamalar esas alınarak mevcut modeller değerlendirilmiş ve devletler bağlamında istihbarat, karşı istihbarat uygulamaları için yeni bir model teorisi ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İstihbarat, karşı istihbarat, casusluk, karşı casusluk, güvenlik, gizlilik

2017, 30 sayfa

ABSTRACT

MSc. Thesis

RELATIONSHIPS BETWEEN INTELLIGENCE AND COUNTERINTELLIGENCE

Mahmut ÇORUMLU
Kastamonu University
Institute for Social Science
Department Of Service Management And Design

Supervisor: Asist. Prof. Dr. Nejdet GÜLTEPE

Today, the existence of companies and governments depends on their use of intelligence and counter intelligence practices. There are many different examples in history of governments. However, when the events and situations examined are evaluated, it is seen that there are differences between expressions and applications.

For this reason, in this study; the current definitions and applications of intelligence and counterintelligence have been evaluated and tried to be defined according to the current situation.

In addition, the existing models were evaluated on the basis of the definitions made, and a new model theory for intelligence and counter intelligence applications in the context of states was put forward.

Key Words: Intelligence, counterintellligence, espionage, counterespionage, safety, security

2017, 30 pages

ÖNSÖZ

İnsan hayatının en önemli ihtiyaçlarından birisi şüphesiz güvenliktir. Devletler de insanlara benzemektedir onların da en önemli ihtiyacı güvenliktir. Yine İKK dediğimiz karşı cephenin, hasımlarımızın, düşmanlarımızın, rakiplerimizin hakkımızda ki çalışmaları ve içimize sızarak elde ettikleri faaliyetler güvenliğimizin en önemli temel taşlarından birdir.

Türk devletlerinin sarsılma, zayıflama ve yıkılma arzusu ne yazık ki çoğunlukla içimizde devşirilen ihanet odakları vasıtasıyla olmuştur. Günümüzde de asimetrik saldırılarda devletler ağırlıklı olarak istihbarat ve İKK faaliyetlerini daha yeni ivmelerle devam etmektedirler.

Bu tez çalışmamızda istihbarat ve karşı istihbarat üzerinde durmaya ve önemini vurgulamaya çalışılmıştır. Umarım bu alanda artı bir değer katar.

Çalışmam sırasında desteklerini esirgemeyen tez danışmanım Yrd.Doç.Dr. Nejdet Gültepe hocama ayrıca teşekkürlerimi sunmak isterim.

Mahmut ÇORUMLU
Kastamonu, Ağustos, 2017

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
1. GİRİŞ	1
2. İSTİHBARAT (ESPİYONAJ+İNTELLİGENCE)	4
2.1. Temel Kavramlar	4
2.2. İstihbaratın Tarihi Seyri	6
3. KARŞI İSTİHBARAT (KONTRESPİYONAJ + KONTRİNTELLİGENCE)	11
4. SONUÇ VE ÖNERİLER	17
KAYNAKLAR	27
ÖZGEÇMİŞ	30

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
BKA	Federal Suç Bürosu
BND	Alman Gizli Servisi
CBP	ABD Gümrük ve Sınır Güvenliği Kurumu
CIA	Amerikan Merkezi Haberalma Teşkilatı
DIA	Mafya Araştırma Müdürlüğü
DMI	Askeri İstihbarat Birimi
DNI	Deniz İstihbarat Birimi
Europol	Avrupa Polis Teşkilatı
FBI	Federal Soruşturma Bürosu
Interpol	Uluslararası Polis Teşkilatı
KDGM	Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı
MİT	Milli İstihbarat Teşkilatı
NATO	Kuzey Atlantik Paktı
NSA	Ulusal Güvenlik Kurumu
SWOT	Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats
TKY	Toplam Kalite Yönetimi
UNODC	Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Dairesi

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1. PUKÖ Döngüsü 18
Şekil 2. İstihbarat Çarkı (Model 1) 19
Şekil 3. İstihbarat Çarkı (Model 2) 19
Şekil 4. Gelişmekte Olan Devletlerde Genel Hiyerarşik Yapı..... 20
Şekil 5. Şirketlerin Genel Hiyerarşik Yapısı..... 21
Şekil 6. Gelişmişlik Düzeyine Göre İstihbarat ve Karşı İstihbarat Modeli..... 23
Şekil 7. Güçlü Devlet Modeli..... 25

1. GİRİŞ

Günümüzde bilim ve teknolojinin gelişmesine bağlı olarak birçok kavramın içeriği değişmiş, ya çeşitli anlam kaymaları olmuş ya da günün şartlarına göre yeniden konumlandırılmıştır. Dünyayı genel hatları ile incelediğimizde insanlığının ilkel topluluklar olarak başlayan serüveni, hayatta kalma ihtiyacına bağlı olarak tarım toplumuna dönüşmüş ve konvansiyonel tarımdaki eksiklere teknolojinin entegrasyonu ile sanayi toplumu ortaya çıkmıştır.

Bir çocuğun sürünmesi, emeklemesi, yürümesi ve koşmasının belli süreç ve kaidelere göre birbirini izlediği gibi; dünyada yaşanan olayların da tıpkı insanların hayatında olduğu gibi bir gelişim süreci mevcuttur. Dünyanın bu gününe bile hala yön veren 17. yüzyılın sonlarında başlayan sanayi devriminin gelişim süreci dikkatle incelendiğinde 1453 yılında ortaçağı kapatan Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'un fethinde kullandığı mühendislik uygulamalarının ve yine 14. yüzyılın sonlarında yıkılan Endülüs Emevi Devleti'nin sahip olduğu bilgi birikiminin önemli rolü olduğu görülür. Yine sanayi devriminin doğuş yıllarında dünyada iktisat bilimine sağladığı katkılarla bilinen Adam Smith'in ve sonraki dönemlerde ortaya konulan iktisat teorilerinin etkisi ile sanayi üretimindeki gelişmeler bilgi toplumunun ortaya çıkmasını sağlamıştır ki sanayi devrimi bile günümüzde sıralı devrimler olarak devam etmektedir.

Sanayi devrimi bu devrim silsilesi içerisinde; su ve buhar gücünün üretim ve mekanizasyona etkisinin olduğu dönemi birinci sanayi devrimi, elektrik enerjisinin üretim ve mekanizasyonda kendisini hissettirdiği dönemi ikinci sanayi devrimi ve elektroniğin üretim ve mekanizasyon üzerinde hakimiyet kurduğu dönemi ise üçüncü sanayi devrimi olarak adlandırılmaktadır.

Bunun yanı sıra dünyada gelişen ekonomik faaliyetler ve teknolojinin katkıları ile küreselleşme süreci karşımıza çıkmaktadır. Günümüzdeki konum ve itibari ile

küreselleşme her ne kadar varlığını kapitalizme borçlu olsa da çeşitli araştırmacılar tarafından dayandırılmak istenen ideolojik temellere bağlı olarak farklı odaklara konularak incelenmiştir.

Holton (2005), Chanda (2009) ve Forst (2009) küreselleşmeyi Afrika'daki insan göçlerine; Brzezinski (1998) ise Amerika'nın küresel güç olduğu tezini savunması nedeni ile kriterler belirleyerek Roma İmparatorluğu'na dayandırmıştır (Çetinkaya, 2012).

İdeolojik olarak farklı odaklara konulması yüzünden farklı tanımlamalara sahip olan küreselleşme tanımlarının ortak yönü olarak karşımıza çıkan en önemli parametre dünyanın tamamı ile birleşmesi ve/veya birleştirilmesidir.

Türk Milleti açısından ele alındığında ise küreselleşmeyi kavimler göçü ile başlayan, Sultan Alparslan Han'ın Anadolu'ya girişi ile mühürlenen ve bu gün hala devam eden bir faaliyet olarak görmek daha doğru olacaktır.

Ülkelerin küreselleşme faaliyetlerinin bulundukları çağın gereğine göre konumlandırılarak devam etmesinin yanında esas olan bilginin yönetimi ve amaca uygun olarak kullanımı olarak değerlendirilmelidir. Benzer olarak bu durumu Riain (2000) küreselleşmenin devletler ve ekonomik pazar arasındaki ilişkinin dönüşümü, Chanda (2009) ise artan ticaret ve tüketimin neden olduğu siyasi değişimler olarak değerlendirmiştir (Çetinkaya, 2012). Küreselleşme ile alakalı olarak Dünya Bankası daha romantik bir tanım yaparak "bireylerin ve firmaların, diğer ülkelerde yaşayanlarla gönüllü ekonomik işbirliği yapma özgürlüğü ve becerisi" ifadesi ile anlatmıştır (Milanoviç, 2003; Çetinkaya 2012).

Bu gün dünya üzerindeki devletler adeta uluslararası bir şirket gibi hareket etmekte ve gelecek planlamalarını başta ekonomik parametreler olmak üzere çeşitli

konulardaki bilginin yönetimine dayandırmaktadırlar. Bu açıdan bakıldığında ise küreselleşmeyi, devletlerin devletler üzerindeki etkisinin legal olarak tanımlaması gibi görmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Aynı zamanda üçüncü sanayi devriminin misyonunu tamamlamasının ardından karşımıza "endüstri 4.0" yeni bir kavram olarak çıkmaktadır. Endüstri 4.0 dördüncü sanayi devrimi olarak nitelendirilmekte dünya üzerindeki herşeyin dijital ortama aktarılması esasına dayanmaktadır. Dünya üzerindeki herşeyin dijital ortama aktarılmasının esası yine bilgi yönetimidir. Dünyadaki gelişmiş devletlerin uygulamaya çalıştığı bu bilgi yönetim şeklinde, dijital ortama aktarılan bilginin değerlendirilmesi ve muhafazasında en önemli konu olarak görülmektedir. Küreselleşme ve sanayi devrimleri birbirlerini tetikleyen bir mekanizma halinde çalışmaktadır. Forst (2009) bu durumu uluslararası entegrasyon şekillerinden biri olarak değerlendirmiş ve büyük bir güç olduğunu ifade etmiştir.

Tüm bu bilgiler ışığı altında bu gün gelinen noktanın, bilginin kullanımı ve yönetiminin dünyaya yön verdiği gerçeğidir. Dünya üzerinde büyük şirketlerin, holdinglerin ve devletlerin varlıklarını sürdürebilmeleri için ihtiyaç duydukları bilgiyi elde etme şekilleri ve rakiplerini çeşitli bilgilerle yönlendirme şekilleri esas alınarak kendi çıkar esaslarına göre bilgi yönetiminin temellerini ortaya koymaktır.

Bilginin yönetilebilmesi için ortada bilgi ve/veya bilgi varlığının olması gerekir. Bu gün yaşamış olduğumuz çağa bilgi kadar bilginin elde edilmesi de önem arz etmektedir. Kişileri, kurumları, firmaları, holdingleri ve devletleri öne çıkaran ve geri düşüren şey stratejik bilgidir.

Bu tez çerçevesinde stratejik bilginin elde edilme ve yönetilme yolu olan istihbarat ve karşı istihbarat arasındaki ilişkiler değerlendirilecektir. Şartlara ve konuma göre ön plana çıkan sonuçların ulusal manada olduğu kadar uluslararası manada da yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

2. İSTİHBARAT (ESPİYONAJ+İNTELLİGENCE)

2.1. Temel Kavramlar

İstihbaratın ne olduğunun ve/veya ne şekilde değerlendirilmesinin gereğini ortaya koyabilmek için başta bir kısım kavramların tanımlamalarının ve yorumlamalarının belirlenmesi gerekir. Kavramların belirlenmesinde Türk Dil Kurumu'nun Büyük Türkçe Sözlüğünden faydalanılacak ve konu hakkındaki terminoloji ile yorumlanacaktır.

Herhangi bir konuda bilgi sahibi olmak ve karar alabilmek için konu hakkındaki verilerin değerlendirilmesi gerekir.

Veri, Türk Dil Kurumuna göre;

a) Bir araştırmanın, bir tartışmanın, bir muhakemenin temeli olan ana öge, muta, done,
b) Bir sanat eserine veya bir edebî esere temel olan ana ilkeler,
c) Gözlem ve deneye dayalı araştırmanın sonuçları,
d) Bilgi, data,
e) Bir problemde bilinen, belirtilmiş anlatımlardan bilinmeyeni bulmaya yarayan şey,
f) Olgu, kavram veya komutların, iletişim, yorum ve işlem için elverişli biçimli gösterimi,

şeklinde,

bilgi;

a) İnsan aklının erebileceği olgu, gerçek ve ilkelerin bütünü, bili, malumat,

b) Öğrenme, araştırma veya gözlem yolu ile elde edilen gerçek, malumat, vukuf,
c) İnsan zekâsının çalışması sonucu ortaya çıkan düşünce ürünü, malumat, vukuf,
d) Genel olarak ve ilk sezi durumunda zihnin kavradığı temel düşünceler,
e) Kurallardan yararlanarak kişinin veriye yönelttiği anlam,

şeklinde,

yorum;

a) Bir yazının veya bir sözün, anlaşılması güç yönlerini açıklayarak aydınlığa kavuşturma, tefsir,
b) Bir olayı belli bir görüşe göre açıklama, değerlendirme,
c) Gizli veya hayalî olan bir şeyden anlam çıkarma,
d) Bir ürünün, bir modelin, bir sanat eserinin farklı bir açıdan ele alınarak yeniden oluşturulmuş biçimi, versiyon,
e) Bir müzik parçasını veya bir tiyatro oyununu kendine özgü bir duyarlık ve teknikle çalma, söyleme veya oynama,

şeklinde,

istihbarat ise;

a) Yeni öğrenilen bilgiler, haberler, duyumlar,
b) Bilgi toplama, haber alma,

olarak tanımlanmıştır (TDK, 2017).

Tüm bu tanımlamalardan yola çıkılarak istihbarat olması için bir bilginin olması ve yorumlanması gerektiği görülmektedir. Bilginin varlığı için ise veri ve/veya verilerin mevcut olması, edinilmesi gerekmektedir.

İstihbarat açısından değerlendirildiğinde kullanılması gereken *veri* tanımlaması; "*bir araştırmanın, bir tartışmanın, bir muhakemenin temeli olan ana öge, muta, done; belirtilmiş anlatımlardan bilinmeyeni bulmaya yarayan şey; olgu, kavram veya komutların, iletişim, yorum ve işlem için elverişli biçimli gösterimi*" şeklinde yapılmalıdır. Elde edilen verilerde esas olan parametre verinin anlamlı ya da anlamsız olması değil yorum ve işlem için elverişli olması esastır. Veriler işlenip yorumlandığı zaman bilgi haline gelmekte ve herhangi bir konu hakkındaki devletlerin, şirketlerin hakimiyeti bu esnada ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle *bilgi*yi "*işlenmiş ve/veya yorumlanmış veri*" olarak, *yorum*u ise "*bilginin işlenme şekillerinden biri*" olarak tanımlamak gerekir.

Bu bilgiler doğrultusunda yapılması gereken *istihbarat*ın tanımını ise, "*işlenip yorumlandıktan sonra hassasiyeti ve özelliği olan bilgi*" olarak yapmak daha doğru olacaktır.

2.2. İstihbaratın Tarihi Seyri

İstihbarat konusunda kayıtlı olarak kabul edilen ilk kaynak Çinli Sun Tzu-Wu tarafından kaleme alınmış olan "Harp Sanatı" isimli eserdir (Demirel, 2002; Yurtsever, 2008). Sun Tzu-Wu eserinde hükümdarları ve komutanları zafere muktedir kılan şeyin bilgi olduğunu ve bununda düşman durumu hakkında diğer insanlardan temin edilebileceğini ifade etmiştir (Şenel & Şenel, 1969; Yurtsever, 2008). Durum bu bakımdan değerlendirildiğinde o gün ki Çin'in karşısında olan tek güç Türklerdir. Bu nedenle çeşitli araştırmacılar tarafından da ifade edildiği gibi kabul edilen istihbarat tarihinin ilk istihbarat faaliyetleri Türklere karşı yapılmıştır (İyiat, 2006; Özkan, 2003; Hiçyılmaz, 1979,1994).

Yazılı kaynakların dışına çıkıldığında yaptığımız istihbarat tanımından hareketle istihbaratın, insanlık tarihi ile eşdeğer tarihe sahip olduğunu söylemek hata olmayacaktır. Çünkü insanlar hayatlarını devam ettirebilmek için avlanmak ve/veya

düşmanlarından korunmak gibi nedenlerle iz sürüp elde ettikleri bilgiyi doğru kullanmak durumunda kalmışlardır. Benzer olarak insanlığın ikinci atası olarak değerlendirilen Hazreti Nuh'un tufandan sonra güvercin göndererek suların durumunu kontrol etmesi ve güvercinin getirmiş olduğu zeytin dalı yine istihbaratın insanlığın Nuh tufanından sonra ikinci kez dünyaya yayılışındaki önemli bir istihbari bilgidir. Hatta istihbarat aracı olarak güvercinin kullanılmış olması istihbaratta kullanılabilecek araçlar açısından farklı bir boyut kazandırmaktadır.

Genel olarak değerlendirme yapıldığında insanlık tarihinden bu güne var olan istihbaratın bilinen durumuna bakıldığında ise hala tam detaylarına vakıf olunamamış Hasan Sabbah tarafından kurulmuş olan "haşhaşiler", 16. yüzyılda I. Elizabeth tarafından kurulan "intelligence", 18. yüzyılda Fransız istihbarat teşkilatı ve İngiltere'de kurulan Department of Military Intelligence (DMI) bilinen devletlerin ilk istihbarat teşkilatları olarak kabul edilmektedir.

Bu bilgiler istihbarat tarihi açısından kayıtlı vesikalardan elde edilen değerlendirilmeler sonucunda varılmış kanaatlerdir. Fakat insanlık tarihi ile eşdeğer tarihe sahip ve hayat meselesi olan bir konu olan istihbarat ile alakalı gerçeğin, gizlilik esasına dayandığı da düşünüldüğünde bu değerlendirmelerin buz dağının sadece görünen yüzü olduğu gerçeği unutulmamalıdır.

Türk tarihi açısından büyük öneme haiz ve 8 yüzyılda yazılmış olan Orhun Abideleri günümüze kadar siyasi hatırat, tarihi belge ve dil bakımından ele alınmıştır. Fakat yazıtların detaylı incelemesinde Türk Devleti ve faaliyetleri hakkında bilgi veren yapılan uygulamaları bilgi yani istihbarat yönetimini de belli kaideler içerisinde izah eden bir özelliği mevcuttur. Bu yönü ile Orhun Abideleri Türk tarihinin ilk istihbarat dokümanı olarak da değerlendirilmelidir.

Yine aynı şekilde 11. yüzyılda Yusuf Has Hacip tarafından yazılmış olan Kutadgu Bilig'de komutanın ve ordunun nitelikleri;

"*Bir memleketin bağı ve kilidi iki şeyden ibarettir:*
Birisi ihtiyat, ikincisi kanundur.
Asker uyanık olmalı ki düşmanını vurabilsin.
Düşmanın boynunu kırmak istersen, gözünü, kulağını tetikte bulundurmalısın.
Bu uyanıklıkla beyler düşmanı atletti:
Bu iş için seçkin insan lazımdır;
İhmalkârlık yüzünden töhmet altında kalmaması için o çok ihtiyatlı ve uyanık olmalıdır.
Kılıç kımıldadığı müddetçe düşman kımıldayamaz
Kılıç kına girdiğinde bey rahat görmez
Kendisini saksağandan daha ihtiyatlı tutmalı,
Gözünü kaya kuzgunu gibi uzaklara çevirmelidir.
Ordu kumandanı düşmanla karşılaşınca gece-gündüz uyanık olmalı,
Harpte kim ihtiyatlı olursa o muvaffak olur.
Uyanık beyin askeri, ejderha kumandasında aslana binmiş kılıç kamçılı orduya benzer
Öncü kuvveti ile düşmanın yakınlarına kadar sokulmalı,
Otuna ve suyuna iyice dikkat ederek karargâh kurulmamalıdır.
Askerinin az veya çok olduğundan düşman haberli olmamalıdır.
Önceden düşmanın durumunu öğrenmek gerekir.
İşini aldığı malumata göre tanzim etmelidir"

şeklinde yazılmış (Sarıca, 2008), buna bağlı olarak da istihbarat ve istihbarat yönetiminin önemi vurgulanmıştır.

Yazılı kaynaklarda ilk istihbarat faaliyetlerinin bile Türklere karşı yapılmış olması, kendi yazılı kaynaklarında da istihbarata yer verilmesi ve binlerce yıllık devlet geleneği olduğu da gözönüne alındığında Türklerin istihbarat konusundaki kadim bir devlet olduğunun nişanesidir.

Eski Mısır'da Firavunlar, Makedonya Kralı İskender, Romalılar ve tarihi akış içerisindeki birçok devlet ve daha sayılabilecek birçok medeniyetin ardından

istihbarat; yeni kıtaların keşfi, birinci cihan harbi, ikinci cihan harbi ve soğuk savaş yıllarında daha da şekillenerek kurumsal bir yapıya bürünmeye başlamıştır.

Hazreti Nuh tufandan sonra suların durumuna dair istihbarat almak için her ne kadar güvercin kullanmış olsa da yapılan çalışmalarda Çin'de Sun Tzu-Wu'dan Orta Çağ Avrupasına kadar genel olarak istihbarat almak için din adamları ve para ile satın alabildikleri insanların kullanıldığı görülmektedir (Aysal, 2007; Pehlivanlı, 1991). Emevi ve Abbasilerde göze çarpan İslam toplumunun iç istihbaratta kaynak olarak kadın kullanma argümanı (Yılmaz, 2008); cihan harplerinde, soğuk savaşta ve hatta günümüzde de yoğun olarak tercih edilen bir durum olmuştur. Ayrıca bilim ve teknolojideki gelişmeler istihbaratı da etkilemiş istihbarat sağlanması konusunda kaynak olarak bilim adamları da kullanılmaktadır. Bu konuda yapılan stratejik hata ise daha çok sosyal bilimlerde çalışan kişilerin tercih edilmesidir. Oysa biyoloji ile alakalı olan bilim dalları ve saha çalışmasına uygun bilim dallarında çalışan insanların tercih edilmesi bu konuda özellikle dış istihbarat konusunda her yere ulaşma ve istihbarat imkanı sağlayacaktır. Bunun bizim tarihimiz açısından hem kadın olması bakımından hem de daha birçok kimliğinin yanında arkeolog, dağcı, gezgin, coğrafyacı ve ajan kimlikleri ile saha çalışmaları yapabilen bir bilim adamı olan çölün kraliçesi, çölün kızı, kralların danışmanı, Irak'ın taçsız kraliçesi (Buyruk, 2014) ve çöl prensesi isimleri ile de anılan "*Gertrude Margaret Lowthian Bell*" en çarpıcı örneklerden biridir.

Devletler açısından istihbarat teşkilatı çalışmaları olarak devam eden dünyaya yön verme çalışmaları küreselleşmenin getirmiş olduğu boyutu ile şirketler ve holdingler bünyesinde benzer olarak "*halkla ilişkiler departmanı*" olarak karşımıza çıkmaktadır. Ticari kurumların hakla ilişkiler departmanları devlet istihbarat teşkilatlarına benzer olarak firmaların belli bir pazara hakim olma ve onu yönetmek için gücü elde etme yöntemidir (Gültepe, 2017).

Bu nedenledir ki halka ilişkilerin tanımı genel olarak "*kamu ve özel kurum ve kuruluşlarının faaliyetlerini, onların adına tanıtma, açıklama ve geliştirme amacı ile*

kamunun ve belirli halk kesimlerinin bilgilendirilmesi ve bunlardan gelecek tepkilerin değerlendirilmesine dönük yürütülen planlı iletişim çabalarının bütünüdür" şeklinde yapılmaktadır (Budd, 1998; Çöllü, 2008; Yaman, 2012). Tanımından da anlaşılacağı gibi küreselleşmenin sonucu olarak halkla ilişkilerin temelinde de bilginin toplanması ve yönetilmesi esası, yani istihbarat firmaların geleceğine ve/veya pazardaki gücüne etki etmektedir.

Nihai olarak bakıldığında ister devletler açısından ister firmalar açsından olsun, bilgiye sahip olan bir bakıma istihbarata hakim olan güç sahibidir ve gücü yönetmekte sahip olanın hakkıdır.

3. KARŞI İSTİHBARAT (KONTRESPİYONAJ +KONTRİNTELLİGENCE)

Karşı istihbarat, kontrespiyonaj ya da kontrintelligence; istihbarata karşı koyma faaliyeti, bir ülkede casusluk ve benzeri gizli faaliyetler yürüten yabancı unsurların bu faaliyetlerini önlemek için yapılan karşı çalışmaların bütünüdür (Eymür, 2005; Karabulut, 2013a,b).

Avcı (2007)'ye göre ise kontrespiyonaj; espiyonaj faaliyetlerine karşı koymak amacı ile gerçekleştirilen çalışmaları kapsamakta, espiyonaj, sabotaj ve yıkıcı faaliyetler gibi bütün zararlı faaliyetlerin tespiti, teşhisi ve etkisiz hale getirilmesi anlamına gelmektedir (Yurtsever, 2008).

Karşı istihbaratta bilgiye ulaşmada temel felsefe; bilgi en yukarıdadır ve en yukarının ya da ulaşılabilecek mesafedeki en yukarıya yakın olan kaynağın takip edilmesi ve/veya yönlendirilmesi esasına dayanır. Bu konu tıpkı tabiatta olduğu gibi ağacın en üst dallarındaki meyveler daha erken olgunlaşır ve daha lezzetlidir mantığı ile çalışır.

Bu alanda birçok faklı bakış açısı ve farklı tanımlama mevcuttur. Bunun nedeni hemen her alanda olduğu gibi teknik terimlerin yabancı dillerden dilimize girmesi kelimelerin tam karşılıklarını ifade etmemizi kısıtlamakta ve anlam kaymalarına neden olmaktadır. Oysa karşı istihbarat (kontrespiyonaj, kontrintelligence) sadece yapılacak istihbarat faaliyetlerine karşı uygulamaları değil aldatma/dezinformasyon faaliyetlerini de kapsamaktadır. Tabi ki diğer alanlarda görülen teknik terim karmaşasının, istihbarat ve karşı istihbaratta da görülmesi şaşırtıcı değildir. Bunun temel nedeni, esası gizlilik ve farklı iş kolları üzerine kurulu bir yapı olması ve yapılacak her hamlede tereyağından kıl çekmek tabirinde olduğu gibi hassas ve nezaketli davranılması gerekliliğinden kaynaklanmaktadır.

Her ne kadar temel olarak kontrespiyonaj istihbarata karşı yapılan faaliyetler olarak değerlendirilmiş olsa da gerçekte durum hiç te böyle değildir. Özellikle Türk tarihi açısından bakıldığında durum daha da net görülecektir.

Türklerin tarih boyunca birbirinin devamı olarak kurmuş oldukları esasen iki devletin yani Doğu Türk Devleti (Göktürkler, Uygurlar, Timur ve Çağatay İmparatorlukları ile bu gün Türk Cumhuriyetleri olarak değerlendirdiğimiz Orta Asya'da mevcut olan Türk Devletleri) ve Batı Türk Devletinin (Büyük Selçuklular, Anadolu Selçukluları, Anadolu Beylikleri, Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti) (Bardakçı, 2017) bu güne geliş tarihinin bu açıdan incelenmesi durumu daha iyi görmemizi sağlayacaktır. Bu gün her nekadar ismi yanlış bir kullanımla dile pelesenk olsa da Osmanlı İmparatorluğu yani Devlet-i Aliyye'nin dağılış ve parçalanmasında durum net olarak görülür. Avrupadan gelen milliyetçi akımların başta Mısırlılar olmak üzere Devlet-i Aliyye bünyesinde varlığını devam ettiren farklı etnik kökenden gelen topluluklar tarafından İslam ve kendi etnik kökenlerine dair yorumlanması (Kılınçkaya, 2008) ilk başta sıkıntılara daha sonra devletin parçalanmasına yol açmıştır.

Devlet-i Aliyye topraklarında Arap milliyetçiliğinin doğuşunda özellikle Beyrut, Lübnan ve Mısır'da mevcut okullar vasıtası ile Amerikalı ve Avrupalı misyonerler tarafından yetiştirilmiş olan Arapların etkisi çok olmuştur. Bunların başında Amerikalı misyonerler aracılığı ile Protestan bir Hristiyan olan Butrus El-Bustani gelmektedir.

Butrus Al Bustani'nin Hristiyanlık temelli Arap milliyetçiliği yaklaşımına karşı tez antitezini doğurur mantığının bu olayda da işlemesi üzerine Müslüman Araplar tarafından milliyetçilik akımları oluşturulmaya başlamıştır. Bunun en önemli örneklerinden biri ise Mısırlı Rıfa'a El Tahtavi olmuştur. Rıfa'a El Tahtavi'de bir dönem Fransa'da kalmış (1826-1831) ve Avrupalı şarkiyatçılarla çalışma imkanı bulmuştur (Kılınçkaya, 2008).

Görüldüğü üzere biri Hristiyanlık temelli bir diğeri Müslümanlık temelli düşünse de Arap milliyetçiliğinin doğuşunda etkili olan bu iki ismin ortak özelliklerinin başında Amerika ve Avrupalı çevrelerle olan irtibatları gelmektedir.

Benzer durum Babür İmparatorluğu'nda yaşanmıştır. Cihangir Han döneminde (1605-1627) İngilizlere verilen ticari imtiyazlar ve İngilizlerin uygulamış olduğu sömürgeci politikalarından sonra Hollandalı tüccarlarında imtiyazlı ticari imkan istemeleri ve ardından bunların uyguladıkları Hintli devlet adamlarının yönetimde ağırlık koymaları ve veliaht kardeşler arasındaki taht kavgaları önce ülkeyi iki parçaya bölmüş daha sonra da 1858 yılında Bahadır Şah'ın tahttan indirilmesi ile son bulmuştur.

Babür İmparatorluğu'nun yaşamış olduğu bu durum Chua (2007) tarafından *"Hindistan, 1858 yılına kadar doğrudan Londra'dan idare edilmek yerine, 1600 yılında kurulmuş olan İngiliz Doğu Hindistan Şirketi tarafından yönetilmiştir"* şeklinde yönetilmiştir diye açıklanmış ve Britanyalıların bölgedeki savaşçı kabileleri tespit edip bunlarla işbirliği içerisine girerek yaptığı bildirilmiştir (Soy, 2014).

1948 yılında kurulan bağımsız Hindistan'ın kuruluş mücadelesi ise 1. Cihan harbi yıllarında Mahatma Gandi ile başlar fakat arka planda Hindistan yolu üzerinde olan İran toprakları; İngiltere'nin çökertilmesi ve Hindistan'ın bağımsızlığı için Türk-Alman ve İngiliz-Rus devletleri arasındaki gayrinizami harp sahası haline gelmiştir (Keleşyılmaz, 1999).

Benzer olarak Milli Mücadele yıllarında İngilizlerin yardımıyla Üsküdar'da bir terzi dükkanı açarak Anadolu'nun heryerini gezen İngilizler için çalışan Terzi Mehmet, yine aynı dönemde Anadolu'da çalışan iş adamları, özellikler arkeologlar, ilim adamları ve misyonerler istihbarat ve karşı istihbarat çalışmaları yapmışlardır (Yurtsever, 2008).

Bu olaylar açısından dikkate değer olanlar açısından biri ise Mustafa Kemal Paşa'ya suikast için Ankara'ya gelen ve yakalanıp idam edilen Mustafa Sagir'in durumudur. Londra Üniversitesi İslam Kürsüsü Türkoloji Profesörü, Hint Hilafet Komitesi murahhası, Türk ve Hint Uhuvviyeti İslamiye Cemiyeti üyesi kimlikleri bulunan ayrıca Milli Mücadele'nin ileri gelenlerinin birçoğu ile yakın temasta bulunan ve nihayetinde hakkında Mustafa Kemal Paşa'nın hakkında Hindistan Müslümanlarını Türkiye aleyhine çevirmeye çalışan İngiliz ajanı diye bildiri yayımladığı bu kişi elde ettiği istihbaratı İngilizlere servis etmesinin yanında kısaca Mustafa Kemal Paşa'nın bildirisinde de ifade ettiği gibi kontrespiyonaj faaliyetleri yürütmüş ve/veya yürütmeye çalışmıştır (Baydar, 1970; Hiçyılmaz, 1979,1994;Yurtsever, 2008).

Sosyalizm ve Savaş adlı eserinde Lenin savaşların özü ve tarihsel anlamını; mutlakıyet ve feodalizmin yıkılması, bu kurumların zayıflatılması ve yabancı boyunduruğuna son verilmesi olarak tanımlamaktadır. Savaşları, saldırı ve savunma savaşları olarak nitelerken; emperyalist burjuvazinin ulusal ideoloji ve anayurdun savunulması gibi kavramları kullanarak köleliği güçlendirmek için köle sahipleri arasındaki savaşlar konusunda halkı kandırdığını ifade etmektedir. Ayrıca kapitalizmin dünyanın; sanayinin tüm dalları, işveren birlikleri, tröstler ve kapitalist milyarderlerin oluşumları tarafından ele geçirildiğini ve bu sermaye devleri tarafından paylaşıldığını ifade etmiş ve savaşın politikanın başka araçlarla devamı olduğunu söylemiştir (Lenin, 2008).

Dünya üzerinde şekillenen sosyal ve siyasal hayat önce belli teorilerin atılması ile başlar ve bu teorilerin toplumsal anlamda ülkeler arasında etkileşimi ile şekillenir. Bu nedenledir ki, ülkeler arasında hiçbir zaman dostluk ya da düşmanlık söz konusu değildir ve sadece ülkeler kendi ali menfaatleri çerçevesinde çeşitli harekat ve organizasyonlar icra eder. Bunun günümüzdeki en belirgin örneği bizim açımızdan birinci cihan harbi sırasında müttefikimiz olan Almanya ile bu gün yaşadığımız problemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Durum her ne kadar böyle bile olsa ülkeler arasındaki söz konusu "ali menfaatleri" değerlendirirken ortaya çıkan istek ve

niyetin; keyfiyet, mecburiyet, zaruret, …vb., gibi kavramaların hangisi ile başladığını belirlemek gerekir.

Nasıl Marksizm ve sosyalizmin kurucusu olarak Karl Marks, komünizmin kurucuları olarak Karl Marx ve Friedrich Engels, anarşizmin kurucusu olarak Pierre-Joseph Proudhon, modern ekonominin ve kapitalizmin kurucusu olarak Adam Smith kabul ediliyorsa yenidünya düzeninin kurucusunun da Henry Kissinger olduğunu kabul etmemiz gerekir.

Kissinger, Amerika Birleşik Devletleri 28. Başkanı Thomas Woodrow Wilson'un 25 Ocak 1919 yılında Paris Barış Konferansına hitabını, George Washington'un kendi elyazısı ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun bir fotoğrafı ile başlayan meşhur kitabı Diplomasi'de dünyanın geçmişten geleceğe detaylı değerlendirmesini yapmıştır.

"Sanki bir doğa kanunuymuş gibi, her yüzyılda tüm uluslararası sistemi kendi değerlerine göre yeniden biçimlendirecek kuvvet, irade ve entelektüel ve moral güce sahip olan bir ülke ortaya çıkmaktadır" şeklinde kitabına başlayan Kissenger (2011), hiçbir toplumun Amerika Birleşik Devletleri (ABD) kadar başka devletlerin içişlerine karışmama ilkesinde ısrarlı veya kendi değerlerinin bütün dünyaca uygulanması düşüncesinde onun kadar ateşli olmadığını ifade etmektedir.

Oysa günümüzde dünya gerçeği dikkatle incelendiğinde, tıpkı Lenin (2008)'in ifade ettiği gibi yeryüzü sermaye devleri tarafından paylaşılmış veya paylaşılmaya çalışılmakta olan, sermayesini artıranın pastadan daha fazla pay istediği bir hale geldiği görülmektedir. Kissinger (2011)'in doğa kanununa benzettiği bu durumun karşılığı olarak bu yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri karşımıza çıkmaktadır.

Tüm bu veriler değerlendirildiğinde ise esasen karşı istihbaratın, kontrespiyonaj ya da kontrintelligence'in "*istihbarata karşı koyma faaliyeti, bir ülkede casusluk ve benzeri gizli faaliyetler yürüten yabancı unsurların bu faaliyetlerini önlemek için yapılan karşı çalışmaların bütünü*" veya "*espiyonaj faaliyetlerine karşı koymak amacı ile gerçekleştirilen çalışmaları kapsamakta, espiyonaj, sabotaj ve yıkıcı faaliyetler gibi bütün zararlı faaliyetlerin tespiti, teşhisi ve etkisiz hale getirilmesi*" olmadığı bütün bu tanımlamalara ilave olarak aldatma/dezinformasyon faaliyetlerini de içermesi nedenleri ile "*işlenip yorumlandıktan sonra hassasiyeti ve özelliği olan bilginin yani istihbaratın yönetilmesi*" olduğunu görmek gerekir. Daha kısa şekilde ifade edecek olursak "*karşı istihbarat (kontrespiyonaj + kontrintelligence), istihbarat yönetimi*"dir.

Genel olarak bakıldığında çeşitli ülkelerin birlikte veya ayrı ayrı kurmuş oldukları güvenlik ve istihbarat birimleri mevcuttur. Ortak kurulanlara örnek olarak; AGİT (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı), Europol (Avrupa Polis Teşkilatı), Interpol (Uluslararası Polis Teşkilatı), UNODC (Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Dairesi) ve NATO (Kuzey Atlantik Paktı) verilebilir. Ülkeler tarafından bireysel olarak kurulanlara ise; BKA (Federal Suç Bürosu), BND (Alman Gizli Servisi), CBP (ABD Gümrük ve Sınır Güvenliği Kurumu), CIA (Amerikan Merkezi Haberalma Teşkilatı), DIA (Mafya Araştırma Müdürlüğü), DMI (Askeri İstihbarat Birimi), DNI (Deniz İstihbarat Birimi), FBI (Federal Soruşturma Bürosu), KDGM (Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı), MİT (Milli İstihbarat Teşkilatı) ve NSA (Ulusal Güvenlik Kurumu) örnek olarak verilebilir. Bu bireysel kurulan kurumlar devletlerinin merkezi otoritelerinin müsaadesine ve özel anlaşmalara bağlı olarak diğer ülkelerin organizasyonları ile de çalışma yapabilmektedir.

Fakat kurulmuş olan bu kadar ortak ve bireysel teşkilat olmasına rağmen örneklerle de açıklandığı şekilde ülkeler; yazarlar, bilim adamları, kitaplar, filmler, gazeteler, sosyal medya, …vb. gibi kullanabileceği bütün araçları kullanarak ya istihbarat elde etmeye ve/veya istihbaratı yönetmeye çalışmaktadırlar.

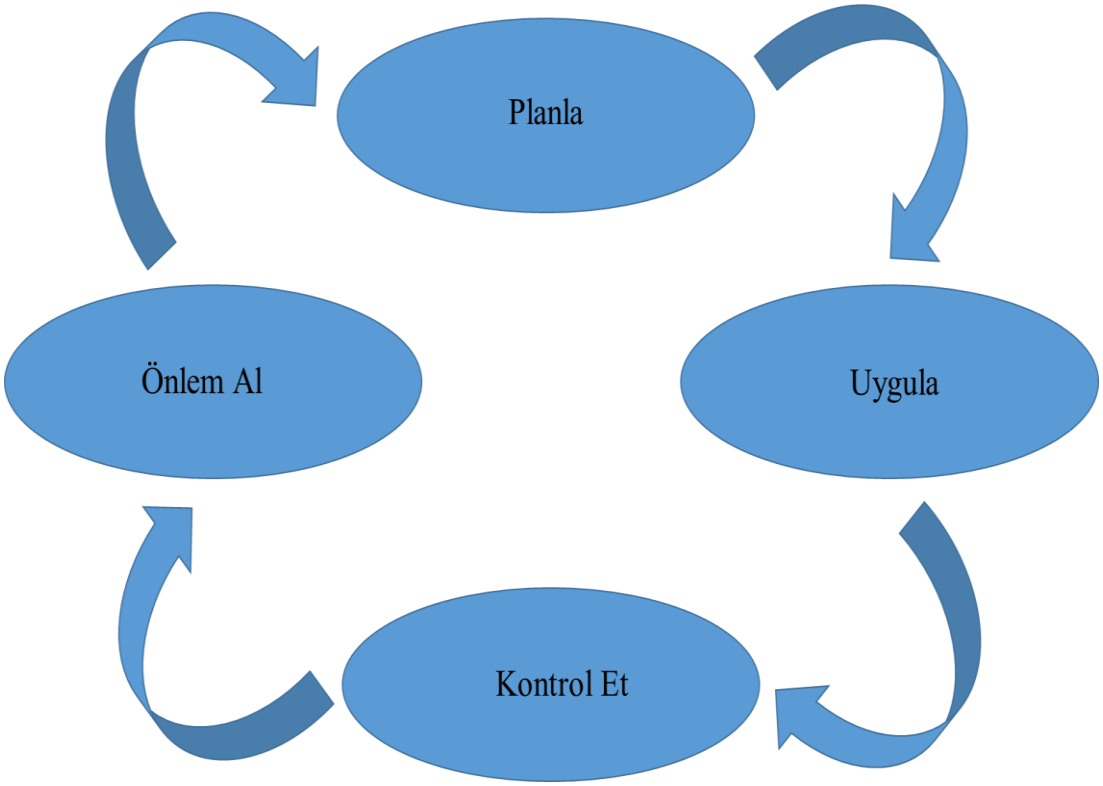
4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya üzerinde her alanda yapılan çalışmalar göstermiştir ki başarı kaliteye bağlıdır. Belli bir kaliteye ulaşmak ve bunu sürdürebilmek için hemen her iş kolunda Toplam Kalite Yönetimi (TKY) uygulanmaktadır. Toplam Kalite Yönetimi şirketlerin iş alanındaki başarılarına sağlamak gibi görülse de akla gelebilecek her şeye uygulanabilme özelliği vardır. Esası ürünün izlenebilirliği ve müşteri memnuniyeti olan bu sistemin mantalitesinin üzerinde yürüdüğü birkaç esas vardır ve bunlardan biri PUKÖ döngüsüdür. PUKÖ döngüsü işe başlamadan önce yapılacak şeylerin planlanması, uygulamaya geçilmesi ve uygulamada olan ve/veya olabilecek durumların yani işleyişin kontrol edilmesi ve ayrıca işin/ürünün selameti açısından işleyiş için akla gelebilecek her türlü tedbirin alınmasını kapsamaktadır. PUKÖ döngüsü Şekil 1'de verilmiştir.

Devletler kendi içerisinde farklı kurumsal yapılara sahip olsa da devletin kurumları içerisinde işleyiş açısından PUKÖ döngüsüne benzer iş akış ve çevrim yapıları mevcuttur. Bu genel olarak ilgili kurumun kurumsal hizmet standartlarını göstermektedir.

Hizmet standartlarının sağlandığı bu döngü benzer olarak istihbarat teşkilatları içerisinde mevcut olup istihbaratın elde edilmesi ve sürdürülebilirliği açısından kurulmuş olan döngü istihbarat çarkı olarak tanımlanmaktadır.

İstihbarat çarkı temel felsefe olarak her yerde aynı şekilde çalışsa da, kurumların işleyiş ve bakış açılarına göre farklı modellerde olabilmektedir. İstihbarat çarkına dair farklı modeller Şekil 2 ve Şekil 3'te verilmiştir. İstihbarat çarkı modellerinin genel olarak içeriği aynı olmakla birlikte tanımlanan iş paketlerinin ayrılması veya birleştirilmesi modeller arasındaki farklılığı oluşturmaktadır.

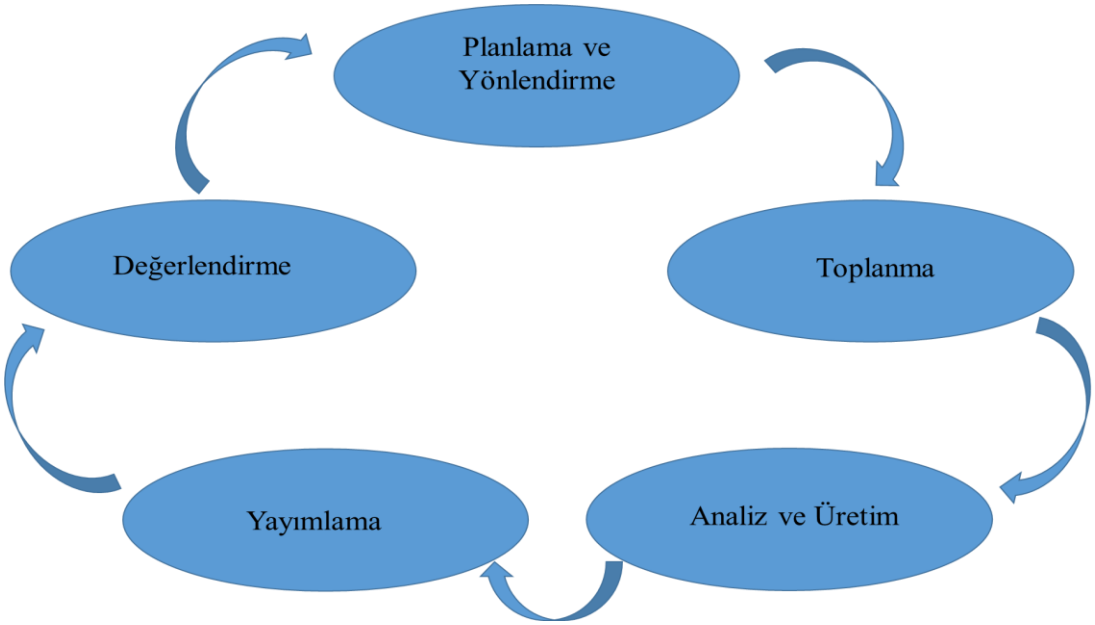
Şekil 1. PUKÖ Döngüsü

Çetinkaya (2012)'nin vermiş olduğu modelde (Şekil 2) planlama ve yönlendirme ile başlayan istihbarat çarkı; bilgi toplanması, toplanan bilginin analiz edilip konuya yönelik bir üretim yapılması, üretim sonucunda çıkan ürünün ilgili yerlere ve/veya mercilere ulaştırılarak yayımlanması ve yayımı yapılan ürünün değerlendirilmesinin yapıldığı aşamalardan oluşmaktadır.

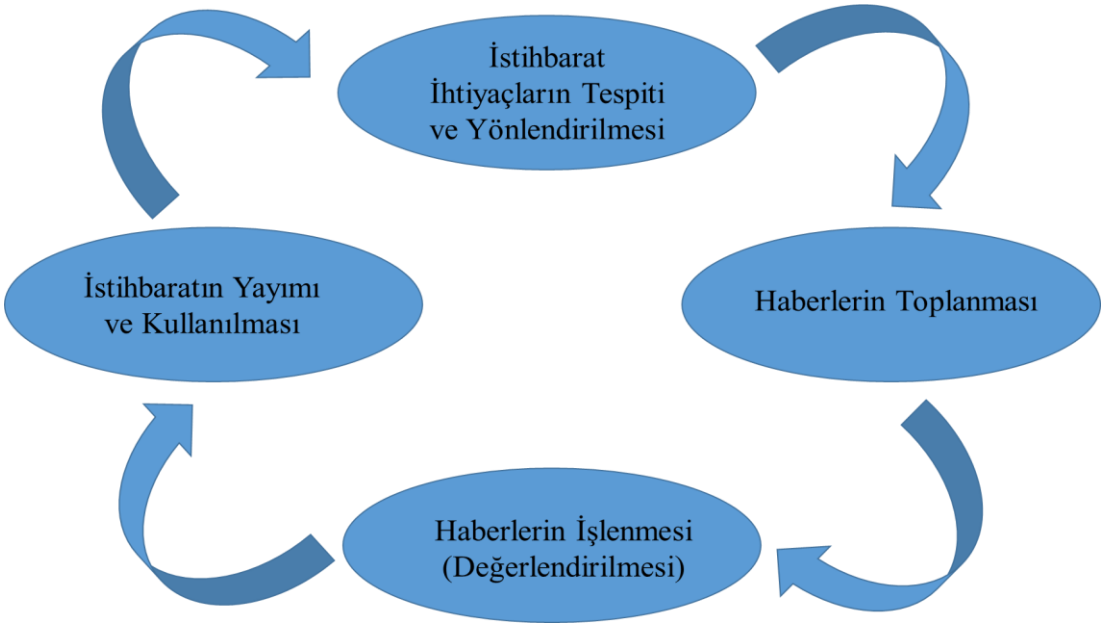
Ercan (2006)'ın verdiği ve Milli İstihbarat Teşkilatının kullandığı modelde (Şekil 3) ise istihbarat çarkı; tespit edilen ihtiyaca göre yönlendirmenin yapılması, konu hakkındaki haberlerin toplanması, toplanan haberlerin işlenmesi ve değerlendirmesi ve işlenip değerlendirilen ürünün (istihbaratın) yayımı ve kullanılması aşmalarında oluşmaktadır.

Görüldüğü üzere iki model arasındaki temel farklılık iş paketlerinin ayrımı veya

birleştirilmesinden kaynaklanmaktadır.

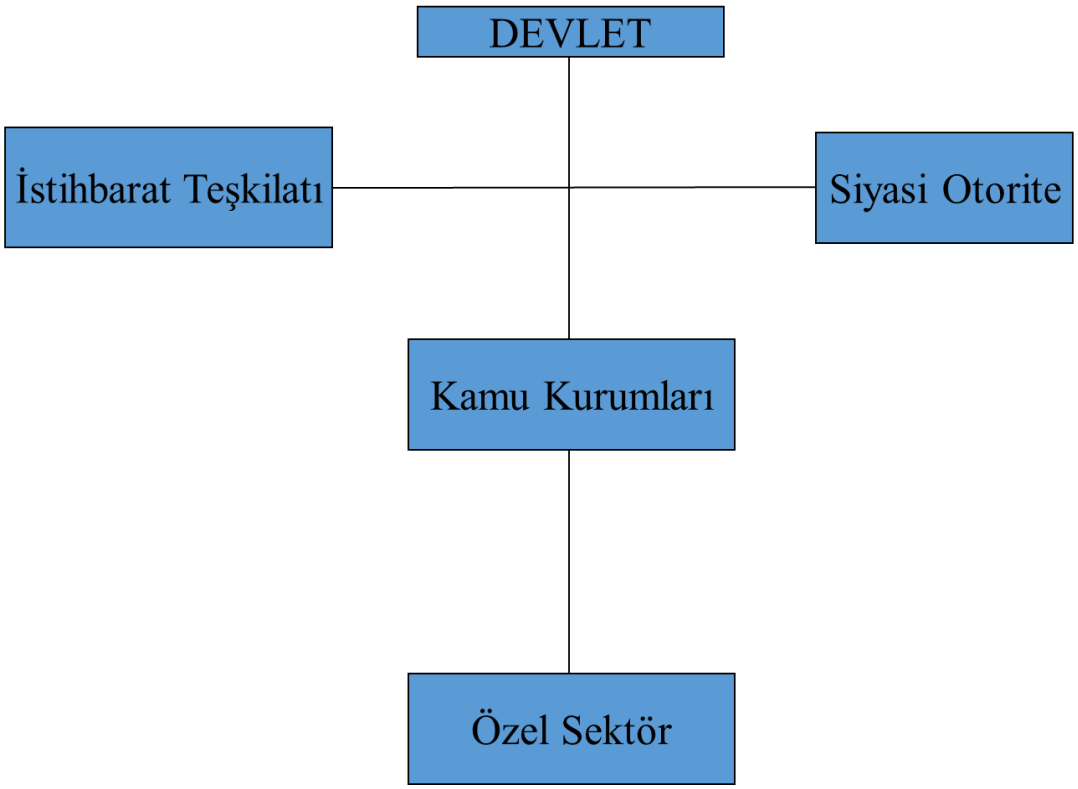

Şekil 2. İstihbarat Çarkı (Model 1) (Çetinkaya, 2012)

Şekil 3. İstihbarat Çarkı (Model 2) (Ercan, 2006; MİT 2017)

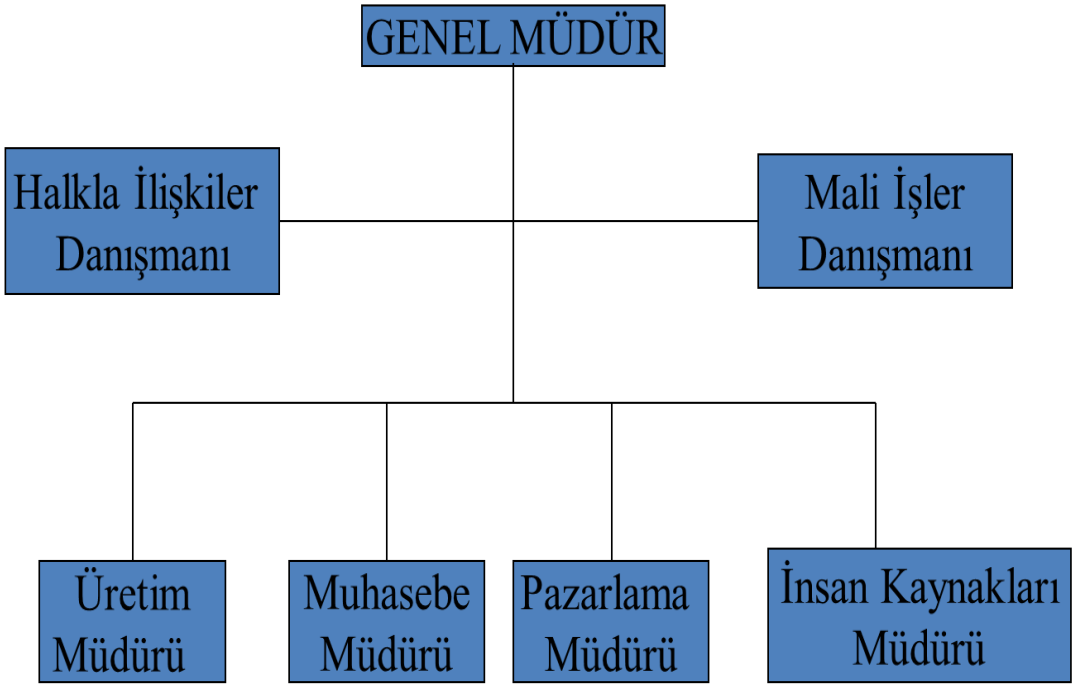
Her devlet kendi içerisinde yapısına göre birçok kurum ve kuruluşu içerse de, gelişmekte olan ülkelerde genel yapılanma; siyasi otoritenin icraatlarını, istihbarat kaynaklarına göre değerlendiren ve buna göre kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör üzerinde ekonomik varlığını devam ettiren bir organizasyon şeması şeklindedir. Bu organizasyon şeması Şekil 4'te verilmiştir.

Şekil 4. Gelişmekte Olan Devletlerde Genel Hiyerarşik Yapı

Günümüz pazar koşullarında şirketlerin; piyasaya hakim olma, varlığını sürdürme, müşteri memnuniyetini sağlama, marka değeri elde etme, …vb. gibi birçok kaygısı mevcuttur. Tüm bu kaygıların temeli ekonomik olmakla birlikte sürdürülebilirlik esasına dayanır. Sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için toplumun ihtiyaçlarına göre kendini konumlandırmalı, pozisyon almalı ve buna göre ürün/hizmet üretmelidir.

Şirketler toplumun talep ve ihtiyaçlarına göre ürün/hizmet üretebilmek veya toplumun taleplerini yönlendirebilmek için halkla ilişkiler departmanları kurmuşlardır. Halkla ilişkiler departmanlarının temel hedefi ise toplumla uyumlu bir etkileşim içerisinde olmaktır. Şirketlerin bünyelerinde oluşturdukları halkla ilişkiler departmanlarının konumlandırılma biçiminde ise model olarak gelişmekte olan devletlerin hiyerarşik yapılarıdır. Bu modelin seçilmesinde elbette birçok neden vardır fakat asıl neden birkaç yüzyıl önce Kanuni Sultan Süleyman'ın da ifade ettiği "halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi" ifadesidir. Globalleşme süreci öncesinde herhangi bir konuda muhatap alınacak ve/veya olunacak en büyük kavram devlet olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle devlet hep en muteber kavram olmuş ve model alınmıştır. Yenidünya düzeninde globalleşme ile birlikte bu devlet kavramı önemini sadece güçlüler için kaybedecek olsa da hep ilk sıraları paylaşanların altındakiler tarafından her zaman muteber kalacağı açıktır. Bu nedenle şirketler hangi ölçekte veya hangi özellikte olursa olsunlar yapılarını sürekli olarak gelişmekte olan ülkeler modelindeki hiyerarşik yapıya göre uygularlar. Söz konusu gelişmekte olan devlet modelinin şirketler açısından durumu Şekil 5'te verilmiştir.

Şekil 5. Şirketlerin Genel Hiyerarşik Yapısı

Hakla ilişkiler durum değerlendirmesini yapıp şirketin kaldırma kapasitesi ise mali işler departmanı tarafından yapılmakta, bu değerlendirmeye göre verilen karar şirketin asıl üretim organlarına iletilmektedir. Bu durum tıpkı bir araba motorunun ürettiği enerjiyi aracın fiziki hareketi sağlayan aksamına aktarması gibidir.

Devletleri birçok kritere göre; gelişmemiş, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler olarak sınıflandırabiliriz. Bu sınıflandırmayı istihbarat ve karşı istihbarat bakımından yaptığımızda yaptığımız tanımlamaların tekrar ifade edilmesinde fayda olacağı düşünülmektedir. Bu açıdan; istihbaratın, "*işlenip yorumlandıktan sonra hassasiyeti ve özelliği olan bilgi*" karşı istihbaratın ise "*istihbarat yönetimi*" olarak tanımladığımızı tekrar dikkate alarak, istihbarat ve karşı istihbarat kullanımına göre sınıflandırmamız Şekil 6'da verilmiştir.

İstihbarat ve karşı istihbarat kullanım modeline göre devletler;

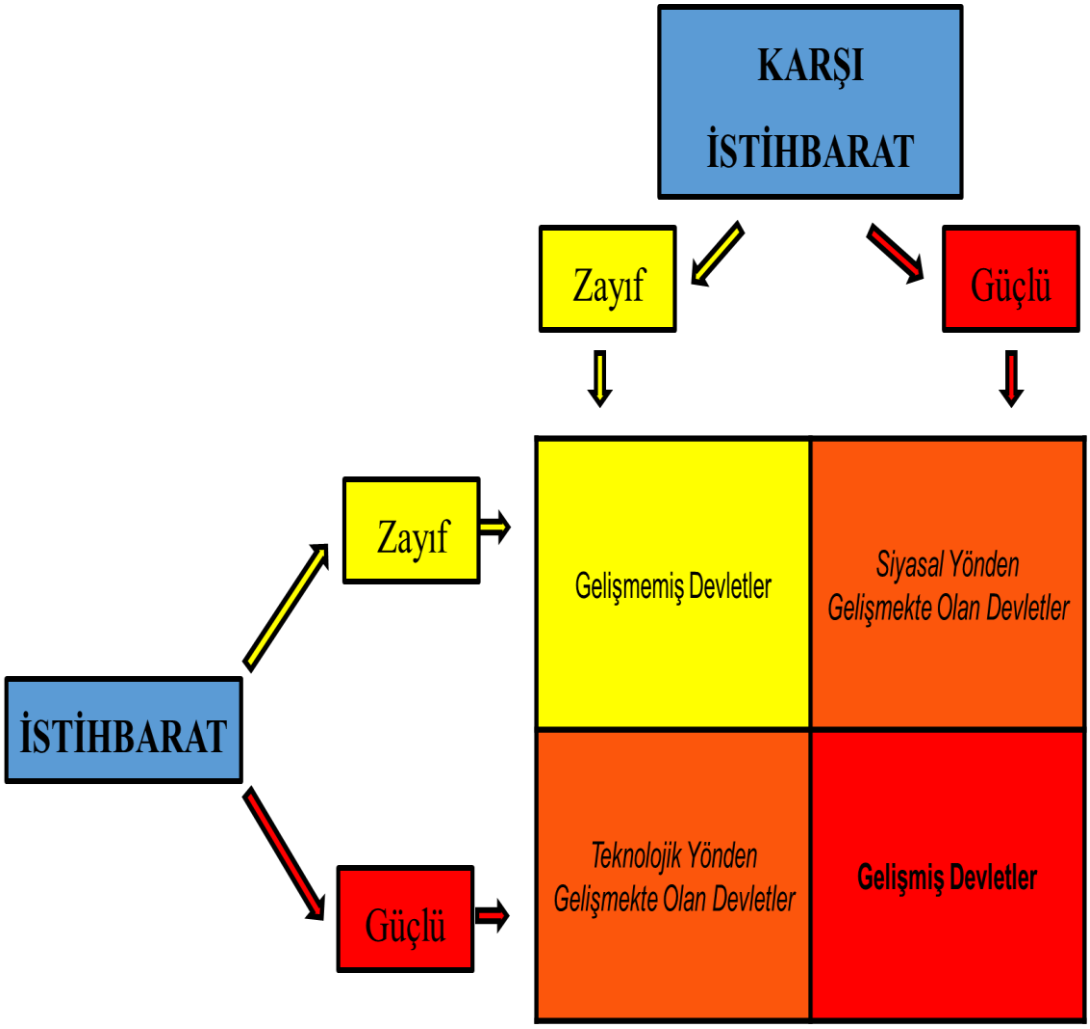
1. Gelişmemiş devletler,
2. Gelişmekte olan devletler,
    a. Teknolojik yönden gelişmekte olan devletler,
    b. Siyasal yönden gelişmekte olan devletler,
3. Gelişmiş devletler,

olarak sınıflandırılabilir.

Genel bir SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) analizi yaparak bu devletlerin durumları görülebilir.

Gelişmemiş devletler, istihbarat edinimi ve istihbarat yönetimi (karşı istihbarat) bakımından zayıf olan devletlerdir. Orta Doğu ve Afrika ülkeleri bu grupta değerlendirilebilir.

Teknolojik yönden gelişmekte olan devletler, istihbaratı birçok yolu kullanarak elde edebilirler fakat istihbarat yönetimi konusunda siyasal anlamda dünya üzerinde yeterli güçleri olmadığı için eldeki istihbaratın önemi derecesinde bir ağırlığa sahip olamayan devletlerdir. Uzak Doğu ülkelerinin büyük çoğunluğu bu grupta değerlendirilebilir.

Şekil 6. Gelişmişlik Düzeyine Göre İstihbarat ve Karşı İstihbarat Modeli

Siyasal yönden gelişmekte olan devletler, istihbarat bakımından zayıf olmalarına rağmen elde ettikleri istihbarat yönetme noktasında güçlü devletlerdir. Bu güç söz konusu ülkelerin siyasal pozisyonlarından ve sürekli bu yönde gelişme kaydetmelerinden kaynaklanmaktadır. Siyasal manadaki güçlerinden dolayı

teknolojilerini bu bakımdan güçlendirmek için çaba sarf etmek yerine müttefik oldukları ülkelerden temin etme yoluna gitmektedirler. Avrupa ülkelerinin büyük bir kısmı grup altında değerlendirilebilir.

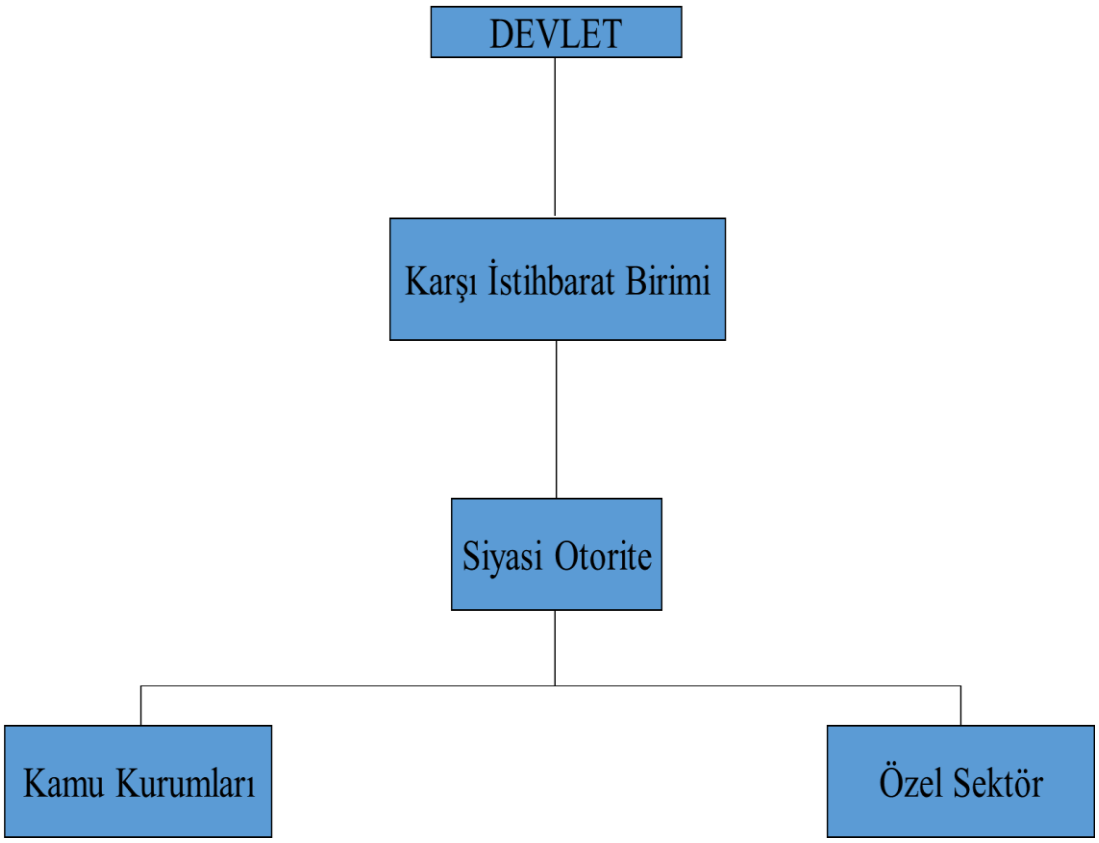
Gelişmiş devletler, bu devletler teknolojik olarak yatırımlarında istihbarat konusunda da dünyanın öncüsü olan devletler olup, ileri düzeydeki teknolojik imkanlarla elde ettikleri istihbaratın yönetimini de en iyi şekilde yapan ülkelerdir. Dünya üzerinde süper güç olarak tarif edebileceğimiz ve yenidünya düzenini kuran devletler bu gruba örnek olarak verilebilir.

Gelişmiş devletler aynı zamanda diğer devletlerin seyrine yön verdikleri gibi toplumları da yönetmektedirler. Bu konudaki en önemli araç algı yönetim mekanizmalarıdır. Aynı durum güçlü şirketlerin piyasayı yönlendirmesi ve yönetmesi durumunda da söz konusudur. Bu durum globalleşmenin yani başka bir değişle küreselleşmenin esasen devletlerin şirketleştiği ve şirketlerin devletleştiği bir dünya düzeni olduğu gerçeğini karşımıza çıkarmaktadır.

Bütün bu oluşan süreç içerisinde en önemli olgu şirketin veya devletin kendini tanımlaması ve bu tanımlamaya uygun olarak da konumlandırması gerekmektedir. Konumlandırma yapılırken Şekil 6'da verilen yapı dikkate alınarak istihbarat ve karşı istihbarat argümanlarına göre en uygun konumlandırmanın yapılması gerekmektedir. Konumlandırma yapılırken faydalanılan SWOT analizi devletin geleneklerine ve gerçeklerine göre şekillendirilmeli günün koşullarına göre ise değerlendirilmelidir. Kullanılacak gelenek ve gerçek silsilesi ise realist bir bakış açısı ile ortaya konulmalıdır. Bu durum güçlü bir devlet olabilmenin temel şartıdır.

Mevcut şartlar altında güçlü olabilmek için ayrıca paradigma sahibi olmak zaruri bir ihtiyaçtır. Kullanılacak paradigma analitik olarak değerlendirme özelliğinde olmalı sayısal değerler atfedilebilmelidir. Bu özellik uzun vadede planlama yapabilmek ve sürdürülebilirlik için gereklidir.

Uzun vadede plan yapabilme ve sürdürülebilirlik ise güçlü devlet olabilmek için gereklidir. Güçlü devlet yapısı içerisinde bilgi yönetiminin yani karşı istihbaratın yeri ve önemi en üst düzeydedir. Bu nedenle geçmişten gelen her türlü birikimin yani devletin altında yer almalı devlet politikalarına ve konumlanmasına karar verebilmelidir. Bu konuda karar sahibi olabilmek için hiyerarşik olarak devlet diye tanımlanan yapının altında siyasi otoritenin üzerinde olmalıdır. Söz konusu güçlü devlet modeli Şekil 7'de verilmiştir.

Şekil 7. Güçlü Devlet Modeli

Verilen güçlü devlet modeli ile kendini tanımlamış olan devletin işleyişi ve devamlılığı kat'i bir şekilde sağlanmış olacaktır. Devletin kendi tanımına uygun olarak yaptığı; kısa, orta, uzun ve sonsuz vadedeki planları sürdürülebilirlik çerçevesinde siyasi otorite tarafından uygulanacak ve siyasal olarak yaşanacak değişikliklerden, dünya üzerinde ortaya çıkan akımlardan, diğer devletlerin

konumlarından ve kendilerini yeniden konumlandırmalarından asgari düzeyde etkilenecektir. Siyasi otoritenin uygulama araçları olarak kamu sektörü ve özel sektör tıpkı insanların iki eli gibi faaliyet gösterecektir. Siyasi otorite ise karşı istihbarat biriminin yapmış olduğu herhangi bir planlamadaki seyrini mevcut pozisyon ve şartlara göre sahip olduğu kamu ya da özel sektördeki parçaları ile yapacaktır.

KAYNAKLAR

Avcı, G. (2007). *İstihbarat oyunları, orduların karanlık senaryoları*, İstanbul: Birey Yayıncılık.

Aysal, N. (2007). Çöküşten mütarekeye Osmanlı'da haberalma. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 40, 523-543.

Bardakçı, M. (2017). Halil Hoca 'Osmanlı' veya 'Cumhuriyet âlimi' değil, 'Türk âlimi' idi! (Sadece iki devlet vardır!). *Habertürk,* 26 Temmuz 2017.

Baydar, E. (1970). Mustafa Kemal'in gizli teşkilatını ben idare ediyorum. *Cumhuriyet*, Ekim-Kasım 1970.

Brzezinski, Z. (1998). *Büyük satranç tahtası*. (Çev. E. Dikbaş ve E. Kocabıyık) İstanbul: Sabah Kitapçılık.

Budd, J.F. (1998). *Halkla ilişkilerde etik ikilemleri*, İstanbul: Rota Yayınları, Altın Kitap.

Chanda, N. (2009). *Küreselleşmenin sıradışı öyküsü*. (D. Cenkçiler, Çev.) Ankara: ODTÜ Yayıncılık.

Chua, A. (2007). *Day of empire: how hyperpowers rise to global dominance and why they fall*, New York: Doubleday Publishing.

Çetinkaya, Ş. (2012). *21. yüzyılda ulusal güvenliğin sağlanmasında ekonomik istihbaratın rolü*. Genelkurmay Başkanlığı, Harp Akademileri Komutanlığı, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Çöllü, E.F. (2008). Kamuoyu araştırmalarında güvenilirlik ve geçerlilik. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO Dergisi*, *10*(1-2), 279-296.

Demirel, E. (2002). *Teşkilat-ı mahsusadan günümüze gizli servisler*, İstanbul: IQ Kültür Sanay Yayıncılık.

Ercan, H. 2006. *Tarihi derinlik içinde soğuk savaş sonrası dünyada yeni istihbarat kavramı*. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Eymür, M. (2005). *Analiz*. İstanbul: Milenyum Yayınları

.

Forst, B. (2009). *Terrorism, crime and public policy*. New York: Cambridge University Press.

Gültepe, N. (2017). *Halka İlişkiler*. Kastamonu Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Ders Notları, Kastamonu.

Hiçyılmaz, E. (1979). *Belgelerle teşkilat-ı mahsusa ve casusluk örgütleri*, İstanbul: Ünsal Kitabevi.

Hiçyılmaz, E. (1994). *Osmanlıdan cumhuriyete gizli teşkilatlar*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Holton, R. J. (2005). *Making globalization*. New York: Palgrave Macmillan.

İyiat, B. (2006). *Türk istihbarat tarihi*, Ankara: Platin Yayıncılık.

Karabulut, A. (2013a). Dünya tarihinde istihbarat. *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, *5*(18), 64-68.

Karabulut, A. (2013b). İstihbaratta propagandanın önemi. *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, *5*(20), 43-48.

Keleşyılmaz, V. (1999). *Tekkilat-ı mahsusa'nın Hindistan misyonu (1914-1918)*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi.

Kılınçkaya, M.D. (2008). *Osmanlı yönetimindeki topraklarda Arap Milliyteçiliğinin doğuşu ve Suriye*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi.

Kissinger, H. (2011). *Diplomasi* (Çev: İbrahim H. Kurt) 10. Baskı. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Lenin, V.İ. (2008). *Sosyalizm ve savaş, teori* 2. Basım, (Çev: Evrensel Basım Yayın Çeviri Grubu), İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

MİT. (2017). *İstihbarat oluşumu*. Milli İstihbarat Teşkilatı İnternet Sitesi, http://www.mit.gov.tr/isth-olusum.html.

Özkan, T., (2003). *MİT'in gizli tarihi*, İstanbul: Aşfa Yayıncılık.

Pehlivanlı, H. (1991). Askerî polis teşkilatı istihbarat raporlarında millî mücâdele sırasında Ermeni-Rum azınlığın faaliyetleri ve alınan tedbirler. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, *2*(8), 675-682.

Sarıca, B. (2008). Kutadgu Bilig'de komutan ve ordunun nitelikleri. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 37, 87-105.

Soy, H.B. (2014). Satılık imparatorluk: Britanya İmparatorluğu'nun tasfiyesi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *4*(2): 7-32.

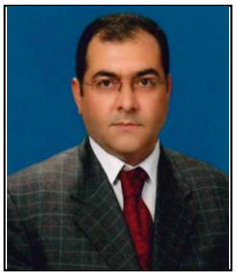
Şenel, M. & Şenel, A.T. (1969). *Ana hatları ile istihbarat casusluk-propaganda sabotaj-yıkıcı faaliyetler bunlara karşı koyma ve polis*, Ankara: EGM Yayınları.

Yaman, A. (2012). Halkla ilişkilerde etik değerler ve sosyal sorumluluk değer yargılarının uygulanabilirliği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *22*(1), 160-165.

Yılmaz, M. (2008). Emevî ve Abbâsî dönemi iç istihbaratı Emevî ve Abbâsî dönemi iç istihbaratı dönemi iç istihbaratı. *İstem*, *6*(12), 175-193.

Yurtsever, S. (2008). *Milli mücadele dönemi istihbarat faaliyetleri, örnek olay incelemeleri (1912-1922)*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı	: Mahmut ÇORUMLU
Doğum Tarihi	: 1968
Medeni Hali	: Evli
Yabancı Dili	: Fransızca
E-posta	: mahmutcorumlu@hotmail.com

Öğrenim Geçmişi

Lise	: Ankara Polis Koleji Müdürlüğü
Lisans	: Polis Akademisi Başkanlığı

İş Deneyimi

1990-1993	: Kom. Yrd. TEM Karakol Araştırma Amiri, Ankara
1993-1997	: İstihbarat Şb. Md. Yrd., Kars
1997-1999	: İstihbarat Şb. Md., Ankara
1999-2004	: Asayiş Şb. Md. Vekili, Sinop
2004-2008	: Sosyal Hizmetler Şb. Md., Sivas
2008-2010	: BM Fildişi Sahili
2010-2010	: Güvenlik Şb. Md., Kastamonu
2010-2013	: Emniyet Md. Yrd., Kastamonu
2013-2014	: KOM Daire Bşk. Yrd., Ankara
2014-2017	: Emniyet Genel Müdürlüğü Özel Güvenlik Denetleme Başkanlığı Polis Başmüfettişi, Ankara
2017-	: Emniyet İl Müdürü, Kırıkkale